

О. А. Комарова

доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів та планування,
Кіровоградський національний технічний університет, Україна
komarova-o.a@mail.ru

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАСЕЛЕННЯ

Анотація. У статті запропоновано методичний підхід до оцінки рівня використання освітнього потенціалу населення, що базується на розрахунках фонду освіти економічно активного, зайнятого та безробітного населення. Проаналізовано тенденції розвитку освітнього рівня зайнятого населення і визначено втрати фонду освіти внаслідок безробіття. Обґрунтовано основні причини неповного використання освітнього потенціалу населення.

Ключові слова: освітній потенціал населення, зайнятість, ринок праці, безробіття, фонд освіти, втрати фонду освіти.

О. А. Комарова

доктор экономических наук, профессор кафедры финансов и планирования, Кировоградский национальный технический университет, Украина

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА НАСЕЛЕНИЯ

Аннотация. В статье предложен методический подход к оценке использования образовательного потенциала населения, базирующийся на расчетах фонда образования экономически активного, занятого и безработного населения. Проанализированы тенденции развития образовательного уровня занятого населения и определены потери фонда образования вследствие безработицы. Обоснованы причины неполного использования образовательного потенциала населения.

Ключевые слова: образовательный потенциал, занятость, рынок труда, безработица, фонд образования, потери фонда образования.

Olha Komarova

D.Sc. (Economics), Professor, Kirovohrad National Technical University, Ukraine
8 University Ave, Kirovohrad, 25030, Ukraine

ACTUAL PROBLEMS OF THE POPULATION'S EDUCATIONAL POTENTIAL USAGE

Abstract. Introduction. In the conditions of information society, the educational potential development is the key to the competitiveness of the employees: its level determines the economic activity and employment, the territorial and professional mobility intensity, the level of income. However, dynamics of the domestic labour market development testifies to the insufficient usage of the population's educational potential. *Purpose* of the article is to analyse the status and trends of the population's educational potential usage on the basis of education fund losses determination and to find out rationale for it. *Results.* In the article, the methodical approach to population's educational potential usage estimation is applied, basing on calculations of the educational fund by economically active, employed, and unemployed population. Analyses of the employed population educational level tendencies was conducted and loss of the educational fund as a result of unemployment was identified. *Conclusion.* It is substantiated that the main causes of the population's educational potential incomplete usage are: structural inconsistency between the amount and profile training of workers and specialists for labour market needs; imbalances of the individual educational needs and the needs of the market; destruction of the population's professional orientation system; discrepancy of the graduates qualification level to the employers requirements; lack of qualitative education skill requirements; break partner relations between the educational institutions and the enterprises.

Keywords: population's educational potential; employment; labour market; unemployment; educational fund; educational fund loss.

JEL Classification: E24, J21, J23, J24

Постановка проблеми. Однією із головних складових розширеного відтворення освітнього потенціалу населення є його інтеграція в економічну діяльність. Успішність освітнього потенціалу на ринку праці визначається, з одного боку, конкурентоспроможністю його носія, а з другого – широким спектром соціально-економічних чинників, серед яких: макроекономічна ситуація, кон'юнктура ринку праці, політика зайнятості, дієвість механізму створення нових робочих місць тощо.

Досвід розвинених країн показує, що від освітнього потенціалу залежать конкурентні позиції працівників: чим вищим є освітній потенціал, тим вищими є економічна активність і зайнятість, меншими – ризик безробіття та її тривалість, більшими – заробітки, ширшим – доступ до привабливих робочих місць, інтенсивнішою – професійна і територіальна мобільність. Більш освічена робоча сила активніше опановує нові знання та навички, успішніше адаптується до змін в економічному і соціальному середовищі, швидше реагує на досягнення науково-технічного прогресу та починає раніше втілювати їх у своїй повсякденній діяльності [1, с. 3].

Проте вітчизняна практика використання освітнього потенціалу свідчить про порушення зазначених закономірностей. В умовах переходу до ринкової економіки відбулася трансформація процесів використання освітнього потенціалу населення. Це виявляється в розвитку динаміки ринку праці під впливом двох суперечливих тенденцій: по-перше, розвивається ринок освітніх послуг, розширюються можливості молоді щодо професійного самовизначення, територіальної та професійної мобільності; по-друге, в результаті відмови від адміністративно-планових принципів господарювання спостерігається зниження рівня державного регулювання і контролю за розподілом та працевлаштуванням молодих спеціалістів, підвищується незахищеність молоді на ринку праці, загострюються проблеми безробіття. Тому однією із найгостріших соціально-економічних проблем для сучасної України є підвищення рівня використання освітнього потенціалу населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основи теорії зайнятості започатковані у працях відомих зарубіжних учених А. Сміта (Smith, 2007) [2], Д. Рікардо (Rikardo, 2007) [3], Ж.-Б. Сея (Say, 2008) [4], які стверджували, що

ринкова система здатна забезпечувати повне використання ресурсів, у тому числі робочої сили. Дж. Кейнс (Keynes, 2008) [5] на відміну від попередніх учених наголошував на відсутності в умовах капіталізму механізму, який би гарантував повну зайнятість, оскільки капіталістична система не є і не може бути саморегульованою. М. Фрідман (Freidman, 2006) [6] сформулював концепцію «об'єктивного, природного рівня безробіття», де обґрунтував існування безробіття виходячи з існування «об'єктивного» грошового попиту на робочу силу, обсяги якого залежать від розмірів виробництва.

Окремі питання зайнятості населення вивчаються сучасними російськими вченими. Зокрема Смірнова Т. [7] обґрунтовує динаміку попиту та пропозиції робочої сили беручи до уваги сталу тенденцію до депопуляції, яка виявляється в тому, що при попиті на чоловічу робочу силу високим є рівень пропозиції жіночої робочої сили через більш високий рівень смертності чоловіків. А. Кашепов [8] і Р. Капелюшников [1] наголошують на прямому зв'язку рівня освіти та економічної активності населення.

Серед вітчизняних учених варто відзначити праці Грішнєвої О. [9], яка наголошує на тому, що із зростанням рівня освіти і професійної кваліфікації ймовірність втрати роботи та перейти в категорію безробітних зменшується. Л. Лісогор [10] обґрунтовує необхідність оптимізації професійно-кваліфікаційних параметрів робочої сили як умови підвищення її конкурентоспроможності й, відповідно, зайнятості. В. Онікієнко [11] акцентує увагу на тому, що в умовах розвитку глобалізаційних процесів значної актуальності у країні набуває проблема незбалансованості ринку праці за кваліфікаційною ознакою, коли кількісний дисбаланс поглиблюється низьким рівнем якісних характеристик значної кількості вільних робочих місць і низьким рівнем оплати праці. Водночас залишаються недостатньо дослідженими проблеми зайнятості населення з точки зору використання його освітнього потенціалу.

Метою статті є аналіз стану і тенденцій використання освітнього потенціалу населення на підставі визначення рівня втрат фонду освіти та обґрунтування їх причин.

Основні результати дослідження. В умовах ринкових перетворень об'єктивною економічною закономірністю відтворення освітнього потенціалу суспільства є кардинальна зміна відносин між особистістю, економікою, державою і суспільством. Індивідуальний освітній потенціал виходить на ринок праці та перетворюється на основу конкурентоспроможності людини як носія робочої сили, що спричиняє зміщення центру тяжіння в системі відносин між особистістю, економікою, державою і суспільством до інтересів особистості. Сьогодні людині, яка тривалий час була власністю держави, повернено право розпорядження своїм основним капіталом – освітнім потенціалом, зокрема через сферу зайнятості.

Однак в умовах переходу до нових форм господарювання, коли ринкові структури ще недостатньо розвинуті, ефективне використання робочої сили стає найуразливішою ланкою процесу розширеного відтворення освітнього потенціалу населення. Адже сфера зайнятості є призмою, крізь яку найбільш «яскраво» відображаються соціально-економічні суперечності. Тісний взаємозв'язок проблем зайнятості та відтворення освітнього потенціалу суспільства зумовлений призначенням освітньої галузі відтворювати професійно-кваліфікаційний потенціал – головну якісну характеристику сукупної робочої сили. Саме через підготовку фахівців система освіти вступає в економічні відносини. Функцію регулятора освітньої сфери виконує ринок праці. Сучасний ринок праці висуває високі вимоги до кваліфікаційного рівня робочої сили, її особистісного потенціалу, ціннісних орієнтацій, рівня мобільності. На ринку праці зростає роль найманого працівника як продавця інтелектуальних здібностей та результатів складної праці. Розглянемо наскільки повно реалізується освітній потенціал населення в галузях економіки України.

У 2012 р. чисельність зайнятого населення України становила 20 354,3 тис. осіб, що більше порівняно із 2000 р. на 179,3 тис. осіб (0,89%), із 2007 р. – на 550,4 тис. осіб (2,63%). Основна частка зайнятих припадала на такі види економічної діяльності: промисловість (16,23%); сільське господарство, мисливство, лісове господарство (17,16%); торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку, діяльність готелів та ресторанів (24,04%). Якісний склад зайнятих протягом останніх років значно покращився. На це вказує зростання частки найманих працівників із повною вищою освітою від 21,5% у 2001 р. до 34,5% у 2012 р. Найвищою часткою найманих працівників із повною вищою освітою у 2012 р. характеризувалися такі види економічної діяльності: освіта (53,4%), державне управління (65,2%) і фінансова діяльність (67,0%).

Незважаючи на позитивну динаміку зайнятості населення, значна його частина не може реалізувати власний освітній потенціал через відсутність сфери прикладання праці, що відповідає набутому освітньо-кваліфікаційному рівню. Про це свідчить наявність великої кількості безробітних. У 2011 р. рівень безробіття населення становив 7,9% (до кількості економічно активного населення), на обліку в державній службі зайнятості перебували 482,8 тис. осіб, які мали статус зареєстрованих безробітних. За 2000–2011 рр. чисельність безробітних зменшилася на 672,4 тис. осіб (або на 58,21%). Переважна кількість зареєстрованих безробітних має повну загальну, базову вищу та професійно-технічну освіту: у 2011 р. частка безробітних за вказаними видами освіти складала відповідно 20,01%, 21,44 і 34,63% проти 28,85%, 23,1 та 31,93% у 2000 р. Слід відзначити вкрай негативну тенденцію до зростання частки безробітних з повною вищою освітою – від 10,79% у 2000 р. до 19,84% у 2011 р. Отже, в Україні одержання навіть найвищого освітнього рівня не зменшує загрози безробіття та не є гарантом зайнятості.

З метою аналізу рівня використання освітнього потенціалу населення розрахуємо фонд освіти відповідно економічно активного, зайнятого і безробітного населення віком 15–70 років та коефіцієнт використання фонду освіти. Зазначені показники мають глибокий соціально-економічний зміст, оскільки результат освіти і, відповідно, його ефективність визначаються через рух індивідуального та сукупного освітнього потенціалу на всіх фазах відтворення, тобто коли він проходить перевірку на свою корисність, споживчу вартість і внаслідок цього дістає суспільне визнання. Суспільно визнаним можна вважати освітній потенціал, який фактично реалізується, тобто застосовується із користю в якій-небудь сфері економічної діяльності. Тому можна стверджувати, що нагромадження загальноосвітнього та професійно-кваліфікаційного рівня населення виступає лише як номінальне нагромадження освітнього потенціалу. Реальне нагромадження освітнього потенціалу відбувається лише за наявності умов його реалізації. З огляду на це доцільно виокремлювати номінальний, реальний та резервний (пасивний) освітній потенціал населення. Номінальний освітній потенціал населення – абсолютний розмір освітнього потенціалу населення, який є в наявності. Реальний освітній потенціал населення – частина освітнього потенціалу населення, яка фактично використовується в галузях економіки і, відповідно, бере безпосередню участь у примноженні національного багатства держави. Частина освітнього потенціалу населення, яка не використовується в реальному економіці (тобто різниця між номінальним та реальним освітніми потенціалами суспільства), за своєю сутністю аналогічна пасивній частині трудових ресурсів і тому може бути названа пасивним (резервним) освітнім потенціалом. Кількісними показниками оцінки номінального, реального та резервного освітніх потенціалів населення є відповідно фонд освіти економічно активного, зайнятого і безробітного населення.

Розрахунки, здійснені на підставі розробленого нами методичного підходу, показали наявність великих втрат

фонду освіти внаслідок безробіття: у 2011 р. вони склали 20,24 млн. людино-років освіти. Освітній потенціал населення використовується не повною мірою: станом на 01.01.2011 р. рівень його використання становив 92% (табл.).

Показник	Рік				Відхилення 2011 р. до 2005 р.	
	2005	2007	2009	2011	абсолютне (+/-)	відносне (%)
Фонд освіти економічно активного населення (ФОеан)	250,92	253,27	259,67	261,18	10,26	104,09
Фонд освіти зайнятого населення (ФОзн)	230,49	236,51	237,17	240,94	10,45	104,53
Фонд освіти безробітного населення (ФОбн)	20,43	16,76	22,50	20,24	0,19	99,07
Коефіцієнт використання фонду освіти (Квфо = ФОзн / ФОеан = 1 - ФОбн / ФОеан)	0,92	0,93	0,91	0,92	x	x

Джерело: Авторські розрахунки на основі даних [12, с. 140, 142]

Таким чином, зайнятість як пріоритет соціальної політики втрачає провідну роль у забезпеченні діалектичної єдності економічних і соціальних інтересів суспільства та людини, а відтак відбувається скорочення освітнього потенціалу, оскільки відсутність умов для його реалізації спричиняє не тільки декваліфікацію працівників, а й деформацію їх особистого, ціннісно-мотиваційного потенціалів, деградацію функціональних можливостей, що, своєю чергою, призводить до соціального напруження в суспільстві, гальмування соціально-економічного, інноваційного, науково-технічного розвитку підприємств, галузей та держави у цілому.

Основною причиною недостатнього рівня використання освітнього потенціалу населення є посилення напруження на ринку праці внаслідок невідповідності обсягів і профілю підготовки робітників та фахівців реальним потребам галузей економіки. Зокрема, останніми роками спостерігається підвищення попиту на освітні послуги за таким напрямом знань, як «економіка та підприємництво». У 2012/2013 н.р. частка випускників за цим напрямом у загальному випуску вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації складала 16,05%, III-IV рівнів – 29,12% проти відповідно 27,83% і 28,24% у 2000/2001 н.р. Основним аргументом на користь вибору молоддю економічних спеціальностей є високий рівень оплати праці, особливо у сфері бухгалтерського обліку, фінансів, банківської справи. Водночас сталою є тенденція до скорочення підготовки фахівців за напрямом знань «інженерія»: питома вага випускників за цим напрямом у загальному випуску зменшилася від 29,40% у 2000/2001 н.р. до 20,08% у 2011/2012 н.р. у ВНЗ I-II рівнів акредитації та відповідно від 27,43% до 15,16% – у ВНЗ III-IV рівнів акредитації. Збереження такої тенденції в перспективі загрожуватиме зниженням конкурентоспроможності держави в технічній і технологічній сферах. Крім того, особливе занепокоєння викликає зменшення обсягів підготовки фахівців за напрямом знань «сільське господарство, лісництво і рибництво»: за вказаний період питома вага випускників за цим напрямом у ВНЗ I-II рівнів акредитації від 5,24% до 2,07%, у ВНЗ III-IV рівнів акредитації – від 2,86% до 1,54%. Ця тенденція є вкрай негативною в умовах зростання продовольчої проблеми, яка виявляється в різкому спаді сільськогосподарського виробництва внаслідок зростання кризових явищ в аграрному секторі.

Через невідповідність обсягів і профілю підготовки фахівців потребам економіки зростає кількість випускників, які не одержують направлення на роботу після закінчення навчання. Наприклад, у 2012 р. таке направ-

лення було видано тільки 27,4% випускників ВНЗ проти 38,66% у 2000 р.

Серйозною перешкодою для повного використання освітнього потенціалу є також наявність дисбалансу в підготовці фахівців із вищою освітою та кваліфікованих робітників відповідно до потреб ринку праці. У 2012 р. для заміщення вільних робочих місць підприємства потребували 48,3 тис. працівників, у тому числі законодавців, вищих державних службовців, керівників, менеджерів – 4,3 тис. осіб (8,84% загальної потреби), професіоналів – 8,2 тис. осіб (відповідно 16,87%), фахівців – 5,9 тис. осіб (відповідно 12,14%), кваліфікованих робітників – 10,3 тис. осіб (відповідно 21,19%), робітників із обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування, складання устаткування і машин – 6,7 тис. осіб (відповідно 13,79%). При цьому обсяги випуску із ВНЗ України за 2000–2012 рр. зросли на 190,07 тис. осіб (45,17%), із професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) – скоротилися на 65,6 тис. осіб (24,59%). Про поглиблення деформації у структурі підготовки кадрів свідчать такі дані: якщо у 2000 р. на 100 випускників ВНЗ припадало 63 випускники ПТНЗ, то у 2012 р. – 33 випускники [13, с. 433, 434].

Диспропорції в обсягах підготовки робітників і фахівців спричинені розбалансуванням індивідуальних освітніх потреб та потреб суспільства в освічених індивідах, що виявляється в порушенні взаємозв'язку мотивації освітньої діяльності й динаміки ринку праці. Виникнення та підтримка у індивідів потреби в певному рівні освіти повинні визначатися виключно потребою суспільства в освічених кадрах, здатних забезпечити його соціально-економічний, культурний, науково-технічний розвиток. Проте нині поширеною стає орієнтація молоді на здобуття освіти (особливо вищої) незалежно від реальних потреб економіки. При виборі професії першорядною стає матеріальна мотивація, тобто прагнення досягти певного рівня добробуту та матеріального стандарту життя. За такого типу мотивації робота розглядається як об'єктивна економічна необхідність, джерело задоволення особистих потреб. Другорядного значення набувають трудова і статусна мотивація.

Вагомою причиною, що негативно позначається на рівні використання освітнього потенціалу населення, є руйнація системи профорієнтації молоді. Важливу функцію свідомого вибору професії завжди виконувала школа. Однак сьогодні ця функція втрачена. У здійсненні профорієнтаційної діяльності відбулася зміна регулярної цілеспрямованої роботи на епізодичне проведення неузгоджених профорієнтаційних заходів. Сьогодні вибір майбутньої професії старшокласниками ґрунтується на поверхневих уявленнях про світ професій; обмежених знаннях про професії, які користуються попитом на ринку праці; побажаннях і рекомендаціях батьків, їх матеріальних можливостях; суспільній престижності певних видів професійної діяльності (юридична, економічна та ін.); орієнтації на професійне навчання під впливом рекламних кампаній і засобів масової інформації.

Недостатній рівень використання освітнього потенціалу випускників навчальних закладів свідчить про невідповідність якості освіти сучасним вимогам до кваліфікації робочої сили. Вітчизняна освіта й досі націлена на засвоєння великого обсягу знань і не дбає про вироблення у молоді вмінь застосовувати їх у практичній діяльності. Навчальні заклади продовжують готувати

робітників і фахівців, орієнтуючись на стабільний, фіксований ринок праці, а не на розвиток у індивідів здатності ефективно діяти, використовуючи всі складові власного освітнього потенціалу.

На якості навчання негативно позначається погіршення навчально-матеріального та кадрового забезпечення навчальних закладів, порушення їх зв'язків із потенційними працедавцями. Сьогодні учні ПТНЗ і студенти ВНЗ позбавлені можливості закріплювати теоретичні знання у процесі проходження виробничої практики на базових підприємствах. Навчальні заклади та підприємства перестали бути повноцінними партнерами, які спільно вирішують питання підготовки кваліфікованих кадрів. Нині існують дві паралельні лінії: підприємства, які впроваджують сучасне обладнання і технології, та система освіти, яка не має фінансових, матеріально-технічних і кадрових ресурсів для підготовки фахівців, що працюватимуть в умовах постійного оновлення техніки, технологій, інформації. Роботодавці не беруть активної участі в розробці вимог, навчальних програм та стандартів професійної підготовки. Унаслідок цього випускники професійно-технічних і вищих навчальних закладів змушені звертатися до Державної служби зайнятості, де їх направляють на стажування із вивчення сучасних технологій.

Висновки. Таким чином, в Україні відсутні умови для розширеного відтворення освітнього потенціалу населення через неможливість використання в реальному секторі економіки набутих у процесі освіти знань, умінь і навичок. Основними причинами неповного використання освітнього потенціалу населення є структурна невідповідність обсягів та профілю підготовки робітників і фахівців потребам ринку праці; порушення збалансованості індивідуальних освітніх потреб та потреб ринку праці у робітниках і фахівцях певного професійного профілю та освітньо-кваліфікаційного рівня; руйнація системи професійної орієнтації населення; невідповідність якості освіти вимогам до кваліфікації робочої сили; розрив партнерських відносин між навчальними закладами і підприємствами.

Подальші дослідження варто спрямувати на розробку організаційно-економічного механізму підвищення рівня використання освітнього потенціалу населення.

Література

1. Капелюшников Р. И. Образовательный потенциал и его связь с характеристиками рынка труда: российский опыт / Р. И. Капелюшников. – Препринт WP3/2006/03. – М. : ГУ ВШЭ, 2006. – 64 с.
2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Эксмо, 2007. – 960 с.
3. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогообложения / Д. Рикардо. – М. : Эксмо, 2007. – 293 с.

4. Сей Ж.-Б. Трактат по политической экономии / Ж.-Б. Сей. – М. : Директмедиа паблишинг, 2008. – 68 с.
5. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М. : Эксмо, 2008. – 960 с.
6. Фридман М. Капитализм и свобода / М. Фридман. – М. : Новое издательство, 2006. – 240 с.
7. Смирнова Т. Л. Современные тенденции развития рынка рабочей силы в России / Т. Л. Смирнова. – Томск : Изд-во Томского ун-та, 2012. – 314 с.
8. Кашепов А. В. Рынок труда: проблемы и решения : монография / А. В. Кашепов, С. С. Сулакшин, А. С. Малчанов. – М. : Научный эксперт, 2008. – 232 с.
9. Грیشнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки : монографія / О. А. Грیشнова. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2001. – 254 с.
10. Лісогор Л. С. Формування ринку праці в Україні : монографія / Л. С. Лісогор ; ред. Д. П. Богиня. – К. : Ін-т економіки НАНУ, 2003. – 296 с.
11. Онікієнко В. В. Ринок праці та соціальний захист населення України: ретраналіз, проблеми, шляхи вирішення : науково-аналітична монографія / В. В. Онікієнко. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2013. – 456 с.
12. Економічна активність населення України 2007 : статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2008. – 224 с.
13. Статистичний щорічник України за 2012 рік ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 552 с.

Стаття надійшла до редакції 26.10.2013

References

1. Kapeliushnikov, R. I. (2006). *Educational potential and its relationship with the characteristics of the labour market: the Russian experience* (Trans. from Eng.). Moscow: HU VShE (in Russ.).
2. Smith, A. (2007). *Inquiry into the nature and causes of the wealth of Nations* (Trans. from Eng.). Moscow: Eksmo (in Russ.).
3. Ricardo, D. (2007). *The beginning of the political economy and taxation* (Trans. from Eng.). Moscow: Eksmo (in Russ.).
4. Say, J.-B. (2008). *The treatise on political economy* (Trans. from Eng.). Moscow: Direktmedia publishing (in Russ.).
5. Keynes, J. M. (2008). *The general theory of employment, interest and money* (Trans. from Eng.). Moscow: Eksmo (in Russ.).
6. Friedman, M. (2006). *Capitalism and freedom* (Trans. from Eng.). Moscow: Novoe izdatelstvo (in Russ.).
7. Smirnova, T. L. (2012). *The modern progress of market of labour force trends in Russia* Tomsk: Izdatelstvo Tomskoho universiteta (in Russ.).
8. Kashenov, A. B, Sulakshin, S. S., & Malchanov, A. S. (2008). *Labor market: problems and decisions*. Moscow: Nauchnyi ekspert (in Russ.).
9. Hrishnova, O. A. (2001). *Human capital formation in the system of education and training*. Kyiv: Znannia (in Ukr.).
10. Lisohor, L. S. (2003). *Labor market formation in Ukraine*. Kyiv: Institut ekonomiki NANU (in Ukr.).
11. Onikienko, V. V. (2012). *Labor market and social protection of population of Ukraine: retro-analysis, problems, solutions*. Kyiv: Institut demografii i sotsialnykh doslidzhen imeni M. V. Ptukhy (in Ukr.).
12. The State Service of Statistics of Ukraine (2013). *Economic activity of the population of Ukraine 2011*. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (in Ukr.).
13. The State Service of Statistics of Ukraine (2013). *Statistical Annual of Ukraine for 2012*. In O. G. Osaulenko (Ed.). Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (in Ukr.).

Received 26.10.2013

Щодо публікації наукових статей у фаховому журналі «Економічний часопис-XXI»

Шановні колеги!

«Економічний часопис-XXI» – визнаний в Україні та за кордоном науковий журнал, який заснований і видається Інститутом суспільної трансформації з 1996 року.

Журнал «Економічний часопис-XXI» входить до переліку фахових видань з економічних та політичних наук

(Постанова Президії ВАК України №1-05/3 від 14.04.2010 р.).

Пропонуємо науковцям, викладачам, аспірантам, докторантам публікувати свої наукові статті та результати дисертаційних досліджень у науковому фаховому журналі «Економічний часопис-XXI».

Вимоги до наукових статей викладені в Інтернеті за лінком: <http://soskin.info/ea/avtory.html>